

Влада АП Војводина –
Секретаријат за науку и технолошки развој, Нови Сад

DOI 10.5937/kultura1546221T
УДК 316.722:323.1(=511.141)(497.113)
стручни рад

СТРАТЕГИЈА КУЛТУРЕ ВОЈВОЂАНСКИХ МАЂАРА И КУЛТУРНА ПОЛИТИКА

Сажетак: *Стратегија културе војвођанских Мађара је једна у низу стратегија, коју је израдио и усвојио Национални савет мађарске националне мањине. Овај обиман и сложен документ оцењен је од стране већине чланова Националног савета и његовог председника, као пионирски подухват, будући да до тада ниједна национална мањина у Србији у АП Војводини, није располагала сличним документом. Разлог за овај амбициозни подухват од стране Националног савета мађарске националне мањине, нађен је у зацртаним плановима и циљевима савета те своју сврсисходност и могућност реализације препознаје у расположивим ресурсима попут броја стручњака и институција, установа и цивилних удружења у области културе, која се налазе и раде на територији АП Војводине. Представљање и анализа Стратегије и препознавање културне политике Националног савета мађарске националне мањине у њој је предмет овог рада.*

Кључне речи: *стратегија, културна политика, национални савет, националне мањине, Мађари, Војводина*

Стратегија културе војвођанских Мађара 2012-2018¹ (у даљем тексту Стратегија) усвојена је од стране Националног савета мађарске националне мањине 2013. године² (у даљем тексту Мађарски национални савет). Она је једна у низу стратегија које су настале под окриљем националног савета: *Стратегија о медијима 2011-2016, Стратегија о*

1 *Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018*, (2011) Szabadka.

2 <http://nuns.rs/info/news/16086/usvojene-medijska-i-strategija-kulture-vojvodjanskih-madjara.html> 3.02.2015

образовању 2010-2016, Стратегија о образовању одраслих 2012-2017, Стратегија о употреби језика 2012-2017, Стратегија о науци 2014-2020, Стратегија о војвођанским мађарским цивилним удружењима 2012-2018 као и Акциони демографски план 2013-2017. Усвајању су претходиле консултационе активности око Нацрта стратегије, који је још 2011. године доведен до завршне фазе. Стратегију је на позив Мађарског националног савета израдио и припремио Јене Барлаи, одговорна уредница је била Илдико Ловаш, саветница за културу у Мађарском националном савету и један број аутора који су непосредно радно ангажовани у институцијама и установама културе.³ На стручном саветовању у вези Стратегије, излагач је истакао по њиховом мишљењу јединствену припрему Стратегије. Наиме, Мађарски национални савет је послао 250 позивница удружењима грађана, установама и институцијама културе са упитницима, које је требало попунити и вратити на адресу савета. Упитник са садржајем о имовинском стању удружења, о броју чланова и стручњака у тој области као и о жељама како се замишља даљи рад на овом пољу је био извор свих података на основу којих је настао Нацрт.⁴ Обиман документ у виду Нацрта стратегије на 270 страна (крајња верзија је на 244 страна), обилазио је неколико општина у Војводини. Јавне расправе као и консултационе активности вршене су у Вршцу, Сомбору и Зрењанину. О броју учесника на овим консултативним састанцима, нажалост немамо података, такође немамо сазнања ни о томе колики је био допринос јавности у истој. Међутим, на Нацрт стратегије дао је своје мишљење и Одбор за културу Мађарског националног савета чијом је препоруком Стратегија и усвојена.

Обиман и сложен документ је оцењен од стране већине чланова Мађарског националног савета и његовог председника као пионирски подухват, будући да до тада ниједна национална мањина у Србији у АП Војводини, није располагала сличним документом. Док друге националне мањине које живе на територији АП Војводине своје Стратегије израђују и објављују преко својих Завода за културу, Мађарски национални савет мањине разлог за покретање овог амбициозног подухвата објашњава и оправдава са зацртаним плановима и циљевима савета, а своју сврсисходност и могућност

3 Они су: Валерија Агоштон Прибила, Валерија Девавари Беседеш, Иштван Фодор, Јене Хајнал, Иштван Хуло, Габријела Ловас Кајдочи, Ђула Мирнич, Едвард Молнар, Ференц Немет, Олга К. Нинков, Агнеш Озер, Арпад Пап, Ева Пеновац Нараи, Јудит Рафаи, Петер Риц, Золтан Шифлиш, Балаж Сич, Андраш Урбан и Ласло Вангер.

4 Tárai, R. (2011) *Fontoslátni, hogy merre tartunk*, június 20., 04:00, http://www.magyarso.com/hu/2011_06_20/kozelet/39944/

реализације препознаје у расположивим ресурсима попут броја стручњака и институција, установа и цивилних удружења у области културе, која се налазе и раде на територији АП Војводине. Примећујемо такође, да објављена Стратегија није достављена у писаној форми свим анкетираним удружењима и институцијама, који су узели учешће у изради и својим одговорима допринели прикупљању података на наведену тему, да би се по потреби послужили њоме. Шта више, увид у садржај Стратегије је доступан само у електронској форми на интернет сајту Мађарског националног савета, без могућности коришћења у штампаној форми. На жалост, из овог документа је изостављен (заборављен?) појам културне политике, њени модели, средства, инструменти и циљеви. Ако знамо, да је културна политика свесно деловање усмерено ка остваривању јавно прихваћених циљева у области културе⁵ онда с разлогом се појављује потреба о неопходности приступу исте. Ово с тим пре, што свако демократско друштво, настоји да у културној политици примењује стимулативна средства потврђујући тиме демократски карактер друштва⁶. Израда документа с освртом на културну политику би допринела његовом већем степену демократичности.

Стратегија је објављена на мађарском језику, тако да је увид у њу отежан за оне који не владају мађарским језиком. Стога смо приступили њеној анализи и обради, како би са резултатима рада Мађарског националног савета омогућили да се упозна целокупна заинтересована јавност, институције и установе на пољу културе, као и остале мањинске заједнице које нису или су касније приступили изради сличног документа. Анализа је сврсисходна самим тим, што су на адресу државе упућена очекивања представника Мађарског националног савета у виду поруке „*култура војвођанских Мађара представља део јединствене мађарске културе, али поред тога и културе Србије, због чега је задатак и српске државе да је подржава. Грађани мађарске националности у Војводини имају на то право, а подршка од стране српске државе није милост, него задатак*”⁷.

Појам стратегије и њена примена

Крај XX и почетак XXI века се препознаје појавом стратегија у писаној форми, у виду документа, у свим сферама

5 Драгићевић Шешић, М. и Стојковић, Б. (2007) *Култура, менаџмент, анимација, маркетинг*, Београд: *Clio*, стр. 47.

6 Прњат, Б. (2006) *Увод у културну политику*, Нови Сад: *Stylos*, стр. 87.

7 <http://nuns.rs/info/news/16086/usvojene-medijska-i-strategija-kulture-vojvodjanskih-madjara.html> 3. 02. 2015.

друштвеног живота, у области културе, образовања, информисања, социјалне заштите и у привреди. Што се тиче појма стратегије у култури можемо истаћи да оправданост овог документа лежи у неопходности постојања путоказа, правила и упутстава за ову област поред мноштва законских аката, прописа и одлука који су настали из остваривања права на културу. У писању и објављивању стратегије о култури предњаче Мађари из оправданих разлога. Наиме, Мађари у Војводини имају, у поређењу са другим националним мањинама, најшири круг културних, стручних и интересних удружења ... културу, обичаје и традицију негују и развијају окупљени у више од 200 културно-уметничких друштава и удружења цивилног друштва чији број и даље расте, у последњих десетак година су оснивана чак и у срединама, тзв. унутрашњег расељења, где је Мађара знатно мање, и где је њихова концентрација упадљиво мања.⁸

Реч *стратегија* потиче од грчке речи означавајући грану ратне вештине која се бави припремом и вођењем рата, вештину борбе супротстављања, деловања и наступа⁹. Стратегија је наука о вештини ратовања, дугорочно планирање у раду неког предузећа као и начин да се постигне одређени циљ.¹⁰ Полазећи од тумачења појма стратегије као дугорочног планирања активности,¹¹ у нашем случају културне активности „стратегија” би требала да буде својеврсни путоказ у мноштву културних садржаја и задатака значајних за ову мањину, са свим задацима и одговорним особама, институцијама за остварење зацртаних планова све у циљу очувања културног идентитета. По тумачењу аутора, Стратегији културе војвођанских Мађара је првенствено *циљ сачување вредности, стваралаштва и идентитета, едукација и очување заједнице, а предложени правци развоја су софтверска политика, контрола квалитета, стварање културних острва, културлогистика и културни менаџмент, довођење омладине до културног пунолетства и повећавање културног капитала.*¹²

8 Тотх Глемба, К. (2010) *Идентитет војвођанских Мађара и културна политика 1945-2001*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, стр. 5.

9 *Речник српског језика* (2007) Нови Сад: Матица српска, стр. 1275.

10 Клајн, И. и Шипка, М. прир. (2006) *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј, стр. 1178.

11 Jarjabka, Á. (2015) *A pte – ktk, A stratégia fogalmának modern jelentéstartalma* http://www.gti.ktk.pt.e.hu/files/tiny_mce/File/LetolthetoPublikaciok/Menedzsment/Stratmodern.pdf-januar 2710; Tápai, R. (2011) *Fontoslátni, hogy merre tartunk*, június 20., 04:00, http://www.magyarsozso.com/hu/2011_06_20/kozelet/39944/

12 Исто.

Колико је Стратегија остварила горе наведену улогу и функцију, колико ће се приказати добрим и функционалним, ствар је временске дистанце да пресуди. И наравно, као и свако друго људским рукама створено дело и предметна стратегија је подложна променама и изменама у складу са искуствима и потребама које се могу појавити у динамичном временском окружењу.

Ко жели да говори о себи, мора да зна ко је

Петер Рот

Закон о националним саветима националних мањина уређује надлежности националних савета у областима значајним за припаднике националних мањина: у области културе, образовање, обавештавања и службене употребе језика и писама.¹³ Исти Закон у области културе омогућава саветима националних мањина оснивање установе културе као и утврђивања манифестација које су од посебног значаја за ту националну мањину. Интересантно је напоменути чак и неусаглашеност појмова око назива савета, који по Мађарима у преводу носи назив *Национални савет Мађара* док закон одређује назив *Национални савет националних мањина* – у нашем случају *Национални савет мађарске националне мањине*. Војвођански Мађари веома ретко, или можда уопште не говоре о себи као о мањини. Прихватање термина „национална мањина” означава појам како их други доживљавају, а не како они сами себе називају... Избегавање појма „национална мањина” долази вероватно из разлога, што већ само одређивање појма националне мањине сугерише инфериорност како по броју појединаца тако и у правима.¹⁴ Страх од речи мањина, која је, по свему судећи, присутна у појмовном одређивању себе, А. Ападурај објашњава страхом мањина од етничког насиља против бројчано малих група, јер се политичка и војна слабост мањина обично подразумевају.¹⁵ Сходно томе, искористивши право за доношење стратегија у области културе, 22. новембра 2011. године на састанку Мађарског националног савета она је усвојена.

Стратегија се састоји од 8 поглавља и то: увод; војвођанска мађарска култура – национални, мањински идентитет

13 *Закон о националним саветима националних мањина*, Београд: Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014.

14 Тотх Глемба, К. (2010) *Идентитет војвођанских Мађара и културна политика 1945-2001*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, стр. 15-16.

15 Ападурај, А. (2002) *Страх од малих бројева*, Београд: XX век, стр. 58.

заједништва; опис стања и тенденције; стратешки циљеви, принципи вредности, приоритети; помоћне (и нове) институције и програми у остваривању стратешких циљева и приоритета; подела стратешких циљева на подручја; подела стратешких циљева по институцијама; културна мрежа, правци и циљеви.¹⁶ У уводном делу Стратегија скреће пажњу на значај овог документа као и на препоруку Мађарском националном савету да од 2012. до 2018. године једанпут годишње оцени и усагласи рад Мађарског националног савета са Стратегијом ради преузимања нужних корака у циљу проверавања записаних програма, остварених резултата са стањем на терену.

У делу *Културни и национални идентитет* Стратегија говори о процењеном двоструком значају овог документа, што би значило да је војвођанска мађарска култура са једне стране саставни део културе Мађара у матичној земљи, а са друге стране она мора да је у непрестаној вези са културом већинског становништва у Србији.¹⁷ Такође се истиче неодговарајући (*подређен*)¹⁸ однос мањинске културе у поређењу са већинском, не само у погледу стручних кадрова него и у погледу финансирања истих. Трећи део под називом *Опис стања и тенденције* чини најобимнији део читаве Стратегије. У овом делу наилазимо на одговоре који су упитником добијени од испитаника на питања, шта све треба да садржи Стратегија. Добијени одговори се односе на стварање уравнотеженијег културног живота у смислу односа талента и уложеног рада, израда механизма стварања културних вредности и анализа његовог утицаја као и остварење зацртаних циљева.¹⁹ Са сигурношћу можемо рећи, да су испитаници дали потпуну слику и опис о садржају и задатку будуће Стратегије са примећеном дозом скептицизма и бојазношћу за евентуални неуспех.

У делу под збирним називом *Друштвена условљеност војвођанске мађарске културне политике* наилазимо на изузетно разрађену и тачно описану демографску слику војвођанских Мађара по насељеним местима, са свим елементима миграције, емиграције, истицањем пада наталитета, старењем становништва и специфичном ситуацијом на пољу демографских промена која су карактеристична за крај 19. века: унутрашња миграција (из периферних места у центре) као и

16 *Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018* (2011) Szabadka, 3 oldal, p. 3.

17 Исто, стр. 5.

18 Исто.

19 Исто, стр. 8.

КЛАРА ТОТ ГЛЕМБА

убрзано исељење образованих, младих кадрова. У подгрупи под називом *Институције и организације* позивањем на законску оправданост (Закон о националним саветима националних мањина „Сл. гласник РС”, бр. 72/2009, члан 17, члан 18 и члан 24) су одлуке о културним институцијама и организацијама од изузетног значаја. Следи списак институција у чије је руковођење и развој неопходно укључити Мађаре, стручњаке.²⁰ Према горе наведеном Закону, Мађарски национални савет у циљу очувања културе војвођанских Мађара има право да буде носилац права оснивача у 50% у институцијама културе који су од посебног значаја за Мађаре од осталих институција.

Следи табеларни приказ институција и установа културе од посебног значаја по градовима:

у Суботици	<ul style="list-style-type: none"> - Арт Биоскоп „Лифка Шандор” - <u>Позориште „Костолањи”</u> - <u>Дечје позориште</u> - <u>Градски музеј</u> - Историјски архив - <u>Градска библиотека</u> - <u>Народно позориште</u> - Општински завод за заштиту споменика
у Кањижи	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Библиотека „Јожеф Атила”</u> - „Нађ Јожеф” регионална креативна радионица, и - <u>„Циеса” образовна и културна установа</u>
у Тополи	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Градска народна библиотека</u>
у Сенти	<ul style="list-style-type: none"> - Историјски архив - <u>Мађарска камерна сцена и</u> - <u>„Турзо Лајош” образовни центар</u>
у Бечеју	<ul style="list-style-type: none"> - Градски музеј и - <u>Градска народна библиотека</u>
у Новом Саду	<ul style="list-style-type: none"> - Покрајински завод за заштиту споменика - Градски музеј - <u>Увидеки снихаз</u> - Покрајински историјски архив - Историјски архив града Новог Сада - Војвођански позоришни музеј
у Ади	<ul style="list-style-type: none"> - <u>Библиотека „Сарваш Габор”</u>
у Зрењанину	<ul style="list-style-type: none"> - Историјски архив - Градска библиотека - Градски музеј - Завод за заштиту споменика града Зрењанина
у Сомбору	<ul style="list-style-type: none"> - „Лаза Костић” културни центар - „Карло Бијелички градска библиотека - Историјски архив и - Градски музеј
у Кикинди-	<ul style="list-style-type: none"> - „Јован Поповић” градска библиотека - Историјски архив
у Панчеву	<ul style="list-style-type: none"> - Историјски архив - Општински завод за заштиту споменика
у Вршцу	<ul style="list-style-type: none"> - Историјски архив

Табела број 1 Институције културе и установе од посебног значаја по одлуци Националног савета за Мађаре у Војводини.

²⁰ Исто, стр. 16.

У Стратегији ова одлука Мађарског националног савета је поткрепљена подацима, у случају позоришта бројем гледалаца, у случају библиотека библиотечким фондом а у случају музеја бројем предмета. Међутим, по обичном посматрању можемо претпоставити и демографске чињенице које се односе на број Мађара у тим градовима и због чега уживају приоритете.

У горе наведеној табели масним (болдираним) словима и подвучено смо истакли институције културе у којима Мађарски национални савет је намеравао да преузме и 50 % оснивачка права. Исто тако, из ове табеле можемо уочити и културну политику Мађарског националног савета. Процес преузимања оснивачког права је започет, а у међувремену ступила је на снагу и Одлука Уставног суда, по којем су чланови Закона који се односе на оснивачка права (члан 23 и члан 24) Националних савета, су проглашена неуставним²¹.

У даљем образложењу неопходности преузимања оснивачких права у институцијама и установама културе од посебног значаја у Стратегији наилазимо на образложење у смислу оправданости чак и за локалне самоуправе којима Закон о локалној самоуправи омогућава учешће националних мањина у њиховом раду.²² Закон је за пример за читаву Европу али се у *практици тешко остварује у делу који се односи на културу тим пре што закон о култури није усаглашен са законом о националним саветима, што указује на обструктивно понашање владајуће већине*.²³

У делу *Демографија – институције културе од посебног значаја, културно-уметничка друштва (различите ситуације и различита стратегијска решења)* наилазимо на предлог будућих културно-територијалних центара по окружима и то: Северно-банатски округ, Западно-бачки округ, Јужно-бачки округ, Средњо-банатски округ, Јужно-банатски округ и Сремски округ, у којима постојећа удружења описана са детаљном анализом чланства, секција као проценат финансирања од стране локелне самоуправе или других извора. Преобимности Стратегије допринео је и сувише детаљан опис и образложење рада и делатности удружења, начин финансирања, са подацима који су променљивог карактера и кратког временског трајања те непотребно оптерећује

21 *Закон о националним саветима националних мањина*, Београд: Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009, 20/2014 - одлука УС и 55/2014.

22 *Закон о локалној самоуправи*, Београд: Службени гласник Републике Србије, бр. 129/2007 и 83/2014-др.Закон, члан 91, члан 93 и члан 98.

23 *Vajdasági magyar kulturális stratégia 2012–2018*, Szabadka, p. 20.

КЛАРА ТОТ ГЛЕМБА

садржај документа, као што су имена и презимена руководилица секција итд.

Следи приказ војвођанских професионалних и аматерских манифестација од посебног значаја:

1. Дани „Сентелеки”	7. Кањишки табор писаца
2. Дани „Деже Костолањи”	8. Сусрет војвођанско-мађарских аматерских глумца
3. Такмичење у писању војвођанско-мађарске драме	9. Дуриндо и Ђенђешбокрета
4. Глумачки дани јужне мађарске крајине	10. „ВИВЕ” фестивал мађарских песама и чардаша
5. Фестивал „Desire”	11. Дани мађарског филма
6. Фестивал опеvaniх песама	12. Салашарско позориште

Табела бр. 2 Професионалне и аматерске манифестације од посебног значаја.

Табела бр. 2 приказује листу професионалних и аматерских манифестација који су по мишљењу Мађарског националног савета од посебног значаја за Мађаре у Војводини. Већ на први поглед може се уочити изузетно велики број манифестација, која покривају готово сва поља културног живота Мађара у Војводини.

За разлику од војвођанских манифестација, Мађарски национални савет разликује и регионалне манифестације. То су:

	Назив манифестације	Место
1	Десирин трамвај	Суботица
2	Сусрети	Сомбор
3	Музика наших предака	Србобран
4	Празник обичаја	Сента
5	Такмичење о причању народних бајки „Калмањ Лајош”	Сента
6	Мајски табор стваралаца	Стара Моравица
7	Сенђански табор ликовних стваралаца	Сента
8	Домбошфест	Мали Иђош
9	ТАКТ	Темерин
10	Радионица „Лепа реч”	Мали Иђош
11	Интерентно	Суботица
12	Војвођанске мађарске празничне игре	Суботица
13	Јазз музика импровизације	Кањижа
14	Сусрет мађарских хорова	(сваке год. у другом месту)
15	Дани „Сарваш Габор”	Ада
16	Војвођански етно фестивал	Нови Сад
17	Војвођански фестивал у соло плесу	Хоргош
18	Књижевни фестивал „Зетна”	Сента
19	„Сребрно звоно” сусрет верских хорова	(сваке год. у другом месту)

Табела бр. 3 Регионалне манифестације од посебног значаја

Табела број 3 приказује списак регионалних манифестација која су од стране Мађарског националног савета истакнута као манифестације од посебног значаја.

КЛАРА ТОТ ГЛЕМБА

Поред горе наведених манифестација постоји још:

	Назив манифестације	Место
1	„Четворспрег, петорспрег”	Западна Бачка
2	Сусрет фолклора Северног Баната	Кнежевац
3	Спомен дани „Херцег Ференц”	Сомбор
4	Спомен дани „Кесег Карољ”	Падеј
5	Фестивал културно-уметничких друштва јужног баната	Бела Црква
6	Златна цитра	Србобран
7	Табор народне радиности	Руско Село
8	Међународни сусрети ликовних стваралаца	Стара Моравица
9	Сусрет националне прозе и песме „Дудаш Калман”	Фекетић
10	Такмичење рецитатора „Фехер Ференц”	Доросло
11	Спомен дани „Б.Сабо Ђерђ”	Зрењанин
12	Фестивал камерног народног фолклора „Шиладри”	Банат
13	Књижевни спомен дани „Подолски Јожеф”	Фекетић
14	Спомен дани „Херцег Ференц”	Вршац
15	Фестивал примаша	Чока
16	Мађарски национални фестивал хорова	Чока
17	Божјињи обичаји Јужног баната	сваке године у другом месту
18	„Богата грана”	Трешњевац
19	Књижевни спомен дани „Чепе Имре”	Мали иђош

Табела бр. 4 Манифестације малих региона

Табела број 4 приказује број и опис мађарских аматерских и професионалних манифестација малих средина, који су по мишљењу Мађарског националног савета од посебног значаја.²⁴

Затим следи списак културно-уметничког признања од посебног значаја: Књижевна награда „Хид”, Ликовна награда „Форум”, Награда за превођење „Бажаликом”, Прстен „Патаки”, Награда за животно дело „Дрво живота”, Награда за војвођанску мађарску уметности.

У делу *Стратегијски циљеви, вредности и приоритети*²⁵ детаљно су описани области о којем је пожељно водити рачуна као и у случају повреде ових права поуку о правном леку. У циљеве су набројани непокретна заоставштина и чување документација (остварити преко Завода за заштиту споменика); споменици (и сакралне) од светског значаја, обавеза каталожке обраде и њиховог географског обележавања; уважавање захтева од стране Мађарског националног савета према Заводима за заштиту споменика; чување културног наслеђа; обележавање гробних места значајних Мађара; заштита споменика културе и њихова рестаурација;

²⁴ Табеле су направљене на основу података из Стратегије стр. 49-50.

²⁵ Исто, стр. 66-78., с тим да на страни 62-63 наилазимо на неуједначену употребу назива насељених места које је Национални савет Мађара усвојио (прим. аутор), опширније на: <http://www.mnt.org.rs/dokumentumok/hasznos-tartalom/vajdasagi-magyar-hivatalos-helysegnevek>

формирање радне групе за вођење бриге о културним добрима; заштита и обележавање места сакралних објеката и ходочашћа; формирање завичајних збирки и све то уз дужно поштовање закона – уколико је од стране радне групе примећено евентуално непоштовање у Стратегији зацртаних захтева, да радна група може са пуним правом да се обрати Републичком заводу за заштиту споменика односно Министарству за културу и информисање Републике Србије.

Што се тиче историјских архива широм Војводине, без обзира на мноштво закона на овом пољу, Стратегија уочава низ неправилности и грешака у раду, који се огледају у: неадекватном простору и опреми, нестручности запосленог кадра у виду малобројних стручњака од којих јако мали број зна језик документација (то су најчешће поред српског језика и немачки, мађарски, латински али се могу пронаћи документи свих језика који су у употреби на овим просторима). О лошем стању у војвођанској мађарској библиотечкој делатности сведоче истраживања ове тематике²⁶. Мада библиотеке од посебног значаја као што су – Градска библиотека Суботица, Библиотека „Јожеф Атила” Кањижа, „Турзо Лајош” културни центар Сента, Библиотека „Сарваш Габор” Ада, Градска библиотека Бечеј и Градска библиотека Бачка Топола – се налазе у мало бољој ситуацији. Према томе у Стратегији се оцртава и решење овог проблема, у смислу значајног помака у овом делу културног богатства, у смислу повратка сеоских библиотека са јасним задацима и циљевима као што су оснивања радионица која поспешују читалачке способности младих нараштаја, дигитализација, непрекидно обогаћење мађарског фонда, коришћење нових технологија, обезбеђивање стручних кадрова итд.

Музеји од посебног значаја су: Градски музеј Зрењанин, Градски музеј Бечеј, Градски музеј Суботица, Градски музеј Нови Сад, Војвођански позоришни музеј, Градски музеј Сента и Градски музеј Сомбор. За музеје широм Војводине, од предстојећих задатака Стратегија предвиђа се већи број високо образованих стручних кадрова, процена стања и непрестана надоградња и дигитализација свих духовних добара створених на овом подручју, обогаћивање и заштита збирки, осамостаљење Градског музеја Бачке Тополе од Градског музеја у Суботици, непрестана тематска изложба, изложбе селидбеног карактера, израда образовног програма музеја, иновација, виртуелни музеј, заштита збирки који не припадају музејским вредностима, радови из области

26 Tóth Glemba, K. (1997) *A könyvtárak helyzete Közép-Bánátban y Anyanyelvű oktatásunk*, Szabadka: mtt, p. 169-173.

ликовног стваралаштва који се налазе широм Војводине по разним местима, а најчешће због неадекватног правног основа одлагања (неки су у власништву локалне самоуправе) нису у ситуацији да буду представљени, евентуално сачувани у музејског форми. Стратегија се залаже за оснивање Музеја верских уметности и Музеја књига (са радовима мађарских илустратора). Стратегија прижељкује већу пажњу спомен кућама познатих мађарских стваралаца из Војводине. Исто тако, све већи број је етно-кућа широм Војводине који носе обележја живљења Мађара на овим просторима и потребно је њихово очување и вођење рачуна о збиркама који се тамо налазе под неадекватном заштитом.

Стратегија културе детаљно описује план и програм рада Завода за културу Мађара, убрајајући своје циљеве и оријентације са целокупним активностима и делатностима Завода.

У делу које се односи на војвођанско-мађарску позоришну делатност истакнути значај добило је 7 професионалних позоришта: Народно позориште Суботица, Позориште „Костолањи Деже” Суботица, Камерно позориште Сента, Салашарско позориште „Кавило”, Дечје позориште Суботица, Новосадска мађарска драмска сцена са детаљним описом о броју запослених, о новчаном процентуалном износу уговора о делу, о броју представа и гледалаца итд. У Стратегији са пуно пажње се помиње војвођанска мађарска књижевност од почетка настанка па до данашњег дана. Наводи се податак из 1919. године када се спомињала југословенска мађарска књижевност, затим 1959. године оснивање Катедре за мађарски језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, и говори се о војвођанској мађарској књижевности која се непрестано обнавља у часописима као што су: *Хид*, *Арач*, *Бачорсаг*, *ДНС*, *Хунгаролошки билтени*, *Летунк*, *Шикољ*, *Студиум*, *Узнет*²⁷. Наравно, издавање књига је такође од приоритетног значаја са предлогом оснивања струковног удружење издавача на мађарском језику.

У делу које се бави савременом ликовном уметношћу примећено је непостојање такве уметности. Уколико ће постојати, мора се узети са 3 стране гледишта: стварање, дистрибуирање и очување истих²⁸. Када би приступили анализи морали бисмо узети следеће циљеве: откуп уметничких дела, онлајн уметности, ликовно васпитање, обележавање годишњица истакнутих уметника, издавање књига са тематиком, одржавање контаката са институцијама културе како у земљи тако и у иностранству, организовање манифестација

27 Исто, стр. 142.

28 Исто, стр. 148-152.

са изложбеним могућностима, омогућавање откупа уметничких дела као и дела настала на уметничким колонијама и њихово омогућавање изложбених могућности.²⁹

Приликом осврта на видео, фото уметности, можемо запазити стање у којем се видео спомиње једино у контексту прављења кратких и експерименталних филмова. Што се тиче фотографија осетан је заостатак иза Европских земаља у смислу едукације и изложбене могућности на том пољу (с тим да је едукација у овом случају саставни део Стратегије за образовање).³⁰

Услед недостатка стручних кадрова и техничке опремљености, филмска уметност се налази у мало бољој ситуацији у смислу њене остварљивости преко филмских радионица које постоје у Војводини: у Суботици *Отворене перспективе* и *Аталанта*, у Кањижи *Синема филмска радионица*, у Бачкој Тополи *Филмска радионица Преко 7 граница*, у Новом Саду *Производња филмова Medianews* а у Сенти филмска радионица за средњошколце *Бољави*. Отежано финансирање војвођанско-мађарске филмске уметности се огледа у неуспешном конкурисању на републичком нивоу, као и у недостатку конкурса за ове намене и код иностраних фондација.³¹

Део Стратегије која се односи на културни развој региона је у ствари сажетак општег стања у културно-уметнички друштвима, културним центрима Војводине. Заједничка им је лоша материјална ситуација, лоше стање зграда и објеката. У недостатку мрежних институција свако удружење делује по својим програмима па су им и резултати слабији. Међутим, њихово постојање и деловање на терену је од веома битног значаја за културно стваралаштво те заједнице. Мали напредак на овом пољу примећен је 2007-2009 године, када је захваљујући финансијским средствима Фонда за капитална улагања, успешно адаптирано неколико етно-кућа и домова културе широм Војводине.³² Морамо напоменути веома битну чињеницу, да у финансирању (како у делатности тако и у опремању просторија и одржавању објеката) ових домова културе, локална самоуправа ретко кад, а и тад са изузетно малим износом, помаже опстанак и рад истих. У градовима Војводине, где су Мађари у већини и где имају у локалној самоуправи своје представнике у већем броју као

29 Исто.

30 Исто, стр. 157.

31 Исто, стр. 161.

32 Исто, стр. 166.

и на значајнијој политичкој функцији, стање у овој области културе је нешто боље.

Ради успешније реализације у Стратегији зацртаних циљева и задатака, наилазимо на критике од стране Мађарског националног савета упућене Министарству културе и информисања Републике Србије, које се односе на национална признања (пензије) за врхунски допринос култури. Стратегија напомиње да, без обзира на Закон о култури, ова признања никада нису била додељена особама која су предложена од стране Мађарског националног савета и Одбора за културу, као ни особама која су предложена од стране професионалних институција културе. Стога препоручује процентуалну расподелу ових награда до 3% од укупног броја добитника али да никада не буде мање од 1 особе³³.

Под збирним именом *Очувања и заштита квалитета до садашњих тековина* предвиђа се; поред спомен куће Нандор Гион и литерани конкурс посвећен овом истакнутом мађарском писцу са задатком издавачког завода у Новом Саду „Форум” да прикупи и објави радове; затим следи такмичење о писању драме; конкурси за видео, фото и филмску делатност са двогодишњим расписивањем конкурса; као и континуирано одржавање фестивала и смотри (Домбош фест, Књижевни фестивал „Зетна” и Табор писаца Кањижа, Интернетно фестивал, Позоришни фестивал *Desire Central Station*, и Смотра народне песме, музике и фолклора „Дуриндо и Ђенђешбокрета” као и Сустрет аматерских позоришта – који су чак и данас у овим условима способни, да окупе велики број публике.³⁴

Стратегија такође анализира стање у Културном савезу војвођанских Мађара, који је са развојним периодима од 1940-1945-1953 године до данашњег дана успео да окупи више од 80 културно-уметничких друштава који су чланови овог Савеза, са јасно описаним захтевима од стране Мађарског националног савета у смислу даљег рада и координације културних делатности.

Војвођански мађарски културни водич се спомиње као резултат настојања да у штампаном и у онлајн издању, ради синхронизације активности, објави одржавање културних догађаја на терену (са тачним датумом, местом и описом). У овом делу Стратегије, велика улога је задата младима, који би требали да буду својеврсни „дописници” са терена.³⁵

33 Исто, стр. 175.

34 Исто, стр. 178-179.

35 Исто, стр. 189.

Нажалост, немамо податак о томе, у којој мери је овај задатак остварен. Планира се такође, превод водича на српски и на неколико страних језика, да би се туристи могли информисати о битнијим, летњим, културним активностима и манифестацијама који се одвијају на овим просторима.

Етнологија је такође добила своју улогу и истакнуто заслужено место у Стратегији са тачним описом њеног задатка као и о потреби иновирања у наставни план и програм. Исто тако је уочена потреба обучавања заинтересованих за бављење мађарским фолклором у виду семинара – за почетак обука будућих кореографа – да би након обуке стечено знање могли пренети на младе нараштаје у културно-уметничким друштвима и постављајући све аутентичнију и квалитетнију кореографију. У вези овога предвиђене су менторске радионице у 6 градова: у Кикинди, Зрењанину, Панчеву, Суботици, Бачкој Тополи и Новом Саду. Сходно Стратешким задацима, ове обуке су и започете, негде и приведене крају, са доста потешкоћа и недоречености током њене реализације. На пољу позоришног стваралаштва Стратегија скреће пажњу и на намеру оснивања тзв. *Банатског позоришта*.³⁶ чије остварење се одлаже до неизвесног времена. Сходно, на почетку истакнутој, чињеници да је војвођанска мађарска култура саставни део целокупне мађарске културе, Стратегија предлаже и обезбеђивање од стране матичне земље, изложбеног простора у Будимпешти ради увида тамошњих Мађара у културно стваралаштво Мађара у Војводини³⁷. Коначно, Стратегија детаљно описује територијалну и институционалну поделу остваривања зацртаних циљева и задатака.

У завршном делу инсистира се на стварању културне мреже у почетку само ради бољег протока информација, затим и на пољу техничке опремљености и оспособљености културних институција и удружења за пријем и обављање културних садржаја. Пожељно је остварење тројне функције у смислу *култура-образовање-медији*, култура по мери омладине, као и делатности аматеризма са тежњом ка професионализацији.³⁸

36 Исто, стр. 222. Разлог за неуспех, аутор тумачи отпором банатских аматерских глумаца, који су у овој намери видели конкуренцију. Међутим, сматрамо да је проблематика много сложенијег карактера и уз адекватну припрему терена, идеја би се и могла остварити (прим.аутор).

37 Исто, стр. 227.

38 Исто, стр. 244.

Закључак

Стратегија културе војвођанских Мађара, коју је израдио и усвојио Национални савет мађарске националне мањине испунила је своју пионирску улогу у смислу првог документа у тој области од свих националних мањина у Војводини. Будући да су у њеној изради учествовали људи запослени у установама и институцијама културе документ је нарастао у изузетно обимну и методолошки сложено обрађену материју. На први поглед, можемо уочити да је већи нагласак стављен на детаљан опис и анализу постојећег стања, понегде са историјским освртом, са демографским подацима, са списком имовинског стања културних институција, установа и удружења, на људске ресурсе-бројем чланова и именима руководиоца секција, чак и на финансијски извештај о склопљеним уговорима итд., који су променљивог карактера, понављање истих задатака у контексту другачијег посматрања, понегде и негативан став о некој ситуацији, додатно отежава сналажење у Стратегији. Али и поред свега овога, у документу наилазимо и на стратешка упутства, задатке и решења за дату проблематику или стање са намером уредника за годишње усаглашавање Стратегије са догађајима на пољу културе.

Ипак, Стратегија је донекле испунила своју улогу, она је први писани траг о целокупном културном стваралаштву Мађара у Војводини, са уочљивим елементима праваца културне политике од стране Националног савета мађарске националне мањине.

ЛИТЕРАТУРА:

- Vajdasági magyar kultúrális stratégia 2012–2018*, (2011), Szabadka.
- Прњат, Б. (2006) *Увод у културну политику*, Нови Сад: Stylos.
- Драгићевић Шешић, М. и Стојковић, Б. (2007) *Култура, менаџмент, анимација, маркетинг*, Београд: *Clio*.
- Тотх Глемба, К. (2010) *Идентитет војвођанских Мађара и културна политика 1945-2001*, докторска дисертација, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд.
- Речник српскога језика* (2007) Нови Сад: Матица српска.
- Клајн, И. и Шипка, М., прир. (2006) *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- Закон о националним саветима националних мањина*, Београд: Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014.
- Ападурај, А. (2002) *Страх од малих бројева*, Београд: XX век.

КЛАРА ТОТ ГЛЕМБА

Закон о локалној самоуправи, Београд: Службени гласник Републике Србије, бр. 129/2007 и 83/2014-др.Закон, члан 91, члан 93 и члан 98.

Tóth Glemba, K. (1997) *A könyvtárak helyzete Közép-Bánátban у Anyanyelvű oktatásunk*, Szabadka: mtt, p. 169-173.

Jarjabka, Á. (2015) *A pte – ktk, A stratégia fogalmának modern jelentéstartalma* http://www.gti.ktk.ptk.hu/files/tiny_mce/File/LetolthetoPublikaciok/Menedzsment/Stratmodern.

Tápai, R. (2011) *Fontoslátni, hogy merre tartunk*, június 20., 04:00, http://www.magyarszo.com/hu/2011_06_20/kozelet/39944/

<http://www.mnt.org.rs/dokumentumok/hasznos-tartalom/vajdasagi-magyar-hivatalos-helysegnevek>

<http://nuns.rs/info/news/16086/usvojene-medijska-i-strategija-kulture-vojvodjanskih-madjara.html> 3.02.2015

Klara Toth Glemba

Department for Science and Technological Development
of the Government of AP Vojvodina, Novi Sad

CULTURAL STRATEGY OF VOJVODINA'S HUNGARIANS AND POLITICS OF CULTURE

Abstract

The Cultural strategy of Vojvodina Hungarians is one in a lineup of strategies, which was made and adopted by the National Council of Hungarian National Minority. This comprehensive and complex document was contributed to by most members of the National Council and its chairman, as a pioneer attempt, since no other national minority in the Autonomous Province of Vojvodina, Serbia has produced a document such as this. The reason for such an ambitious enterprise by the National Council of Hungarian National Minority is found in outlining plans and aims of the Council as well as a number of experts, institutions and civil organizations active in the area of culture, which are established and are working on the territory of the Autonomous Province of Vojvodina. Introduction and analysis of the Strategy as well as recognition of the cultural policy of the Hungarian minority are the subject of this work.

Key words: *cultural policy, national councils, strategies, national minorities, the Hungarians, Vojvodina*